

Зміна черговості одержання права на спадкування

Черговість одержання спадкоємцями за законом права на спадкування може бути змінена нотаріально посвідченим договором заінтересованих спадкоємців, укладеним після відкриття спадщини. Цей договір не може порушити прав спадкоємця, який не бере у ньому участі, а також спадкоємця, який має право на обов'язкову частку у спадщині.

Фізична особа, яка є спадкоємцем за законом наступних черг, може за рішенням суду одержати право на спадкування разом із спадкоємцями тієї черги, яка має право на спадкування, за умови, що вона протягом тривалого часу опікувалася, матеріально забезпечувала, надавала іншу допомогу спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані.

Черговість одержання права на спадкування може бути змінена двома способами:

- 1) договірним
- 2) судовим.

Договірний спосіб полягає в укладенні договору про зміну черговості між заінтересованими спадкоємцями. Такий договір підлягає нотаріальному посвідченню.

Договір про зміну черговості за ч. 1 ст. 1259 Цивільного кодексу України (далі ЦК) укладається спадкоємцями після відкриття спадщини. З практичних міркувань в абзаці першому пункту 229 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України передбачено, що даний договір укладається спадкоємцями до видачі свідоцтв про право на спадщину.

Суть договору про зміну черговості полягає в тому, що спадкоємець тієї черги, яка має право на спадкування, може за своєю волею "підтягнути" до спадкування спадкоємця або спадкоємців за законом будь-якої з наступних черг. При цьому спадкоємець попередньої черги право на спадкування не втрачає. Саме в цьому полягає основна відмінність даного інституту від відмови від прийняття спадщини на користь іншої особи (ст. 1274 ЦК).

Договір, врегульований ч. 1 ст. 1259 ЦК, стосується тільки зміни черговості одержання права на спадкування. Відповідно, його змістом не можуть бути інші питання, зокрема, одночасна зміна часток у спадщині спадкоємців за законом. У такому договорі має брати участь принаймні один спадкоємець тієї черги, яка закликається до спадкування. Згоди інших спадкоємців черги, яка закликається до спадкування, а також спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині (ст. 1241 ЦК), на укладення цього договору не вимагається, оскільки укладення даного договору жодним чином не звужує змісту наявних у них на даний момент спадкових прав.

Наприклад, спадкоємцями за законом є двоє дітей спадкодавця. Один зі спадкоємців вирішив укласти договір про зміну черговості з рідним братом спадкодавця (друга черга) та його тіткою (третя черга). В результаті цього спадкоємці, які уклали договір про зміну черговості, одержують право на спадкування по 1/6 спадщини кожний (1/3 від 1/2), а той зі спадкоємців першої черги, який не приймав участь в укладенні даного договору, залишає за собою 1/2 частку у спадщині, яка і належала йому визначально з відкриттям спадщини.

Судовий порядок зміни черговості застосовується на підставі задоволення позову спадкоємця наступних черг до спадкоємців тієї черги, яка безпосередньо закликається до спадкування. Підставами для задоволення такого позову є сукупність наступних юридичних фактів, встановлених у судовому порядку: 1) здійснення опіки над спадкодавцем, тобто надання йому нематеріальних послуг (спілкування, поради та консультації, поздоровлення зі святами); 2) матеріальне забезпечення спадкодавця; 3) надання будь-якої іншої допомоги спадкодавцеві, тобто такої допомоги, яка матеріалізований вираз - прибирання приміщення, приготування їжі, ремонт квартири; 4) тривалий час здійснення дій, визначених у пунктах 1 - 3; 5) безпорадний стан спадкодавця, тобто такий стан, під час якого особа неспроможна самостійно забезпечувати свої потреби, викликаний похилим віком, тяжкою хворобою або каліцтвом.

Усі вищеперераховані юридичні факти встановлюються судом на власний розсуд з урахуванням усіх обставин справи.

П'ята київська державна нотаріальна контора